

КОМУНАЛЬНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХОРТИЦЬКА НАЦІОНАЛЬНА НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНА
АКАДЕМІЯ» ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Кафедра дизайну

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор
комунального вищого
навчального закладу «Хортицька
національна навчально-
реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради

О.Л. Позднякова

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

(ПП 2.1.09) Основи композиції

галузь знань	02 Культура і мистецтво
спеціальність	023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація
Рівень освіти	перший (бакалаврський)

2016–2017 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Основи композиції» для студентів факультету мистецтва та дизайну першого (бакалаврського) рівня освіти за спеціальністю 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація

Розробник: Дерев'янка Наталія Володимирівна, завідувач кафедри дизайну, кандидат педагогічних наук, доцент

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри дизайну факультету мистецтва та дизайну

Протокол № 11 від 26 квітня 2017 року

Завідувач кафедри дизайну Н.В. Дерев'янка

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень			Характеристика навчальної дисципліни		
Кількість кредитів – 5	Галузь знань 02 «Культура і мистецтво»			Форма навчання - денна		
				Нормативна		
				Семестри: 1,2-й		
Змістових модулів - 3	Спеціальність 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація			Аудиторні години: 68 год.		
				Лекції: 28 год.	Практичні, семінарські: 40 год.	
					Лабораторні: год.	
Загальна кількість годин - 150	Освітній рівень: перший (бакалаврський)			Самостійна робота – 82 год.		
				ІНДЗ: год.		
Кількість тижневих годин за семестрами:	1	2	3	4	5	6
аудиторних:	2	2				
самостійної роботи:	2,1	2,7				
Вид контролю:	залік	екзамен				

2. ЗАПЛАНОВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Предмет «Основи композиції» є одним з важливіших у процесі професійного художнього навчання.

Мета дисципліни:

– творче засвоєння і практичне закріплення основних законів, засобів та закономірностей композиції, розвиток абстрактного мислення, творчого потенціалу, фантазії, уяви та засвоєння технічних засобів для формування системного підходу для вирішення творчих завдань декоративного мистецтва.

Завдання дисципліни:

- творче засвоєння фундаментальних теоретичних основ композиції;
- закріплення теоретичних знань з композиції в практичних завданнях;
- розвиток творчої уяви та образного мислення;
- формування строго визначених сторін, аспектів, компонентів творчого потенціалу художника;
- формування тотожної специфіці професії суми знань;
- розробка найбільш ефективних методів її перетворення в систему професійного світосприйняття, які являють собою єдність його знань, навичок, вмінь та здібностей;
- виховання художньо-естетичної культури і художнього смаку;
- формування вмінь аналізувати твори мистецтва;
- ознайомлення з термінологічним апаратом курсу.

В результаті вивчення дисципліни студент повинен **знати:**

- принципи композиційної побудови;
- методи досягнення цілісності в композиції;
- засоби гармонізації художньої форми;
- основні властивості, якості, принципи та засоби композиції.

В результаті вивчення дисципліни студент повинен **вміти:**

- реалізовувати принципи композиційної побудови в процесі творчого пошуку;
- перетворювати авторський задум через матеріал та фізичні художньо-виразні засоби за допомогою композиційної побудови і композиційних засобів гармонізації;
- логічно обґрунтовувати все зроблене, формуючи в процесі виконання завдань свій світогляд і розуміння принципів композиційної побудови.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми запланованими результатами навчання є оволодіння:

Соціально-особистісними компетенціями:

- здатність наполегливо учитися та досягати мети;
- здатність до критики й самокритики;
- креативність, здатність до системного мислення;
- адаптивність і комунікабельність;
- турбота про якість виконуваної роботи;
- толерантність;
- екологічна грамотність.

Загальнонауковими компетенціями:

- базові знання соціально-гуманітарних та природничо-наукових наук, в обсязі, необхідному для використовування у процесі професійного навчання художників з дисципліни «Основи композиції»;

- базові знання в галузі інформатики й сучасних інформаційних технологій; навички використання програмних засобів і навички роботи в комп'ютерних мережах, уміння створювати бази даних і використовувати Інтернет-ресурси.

Інструментальними компетенціями:

- здатність до письмової й усної комунікації рідною мовою;

- знання іншої мови (мов);
- навички роботи з комп'ютером;
- навички управління інформацією;
- дослідницькі навички.

Професійними компетенціями:

загально-професійними:

- здатність застосовувати арсенал засобів образотворчого мистецтва: рисунок, колір, пластику, композицію, техніку і технологію для художнього перетворення оточуючого середовища;
- здатність самокритично оцінювати свої творчі здобутки, постійно поповнювати знання, підвищувати професійний рівень;
- здатність застосовувати основні методи аналізу, опису, порівняння, класифікації, оцінювання творів мистецтва;
- здатність організувати практичну та самостійну роботу з дисципліни «Основи композиції» відповідно до вимог безпеки життєдіяльності й охорони праці;
- здатність використовувати інформаційні технології для розв'язання експериментальних і практичних завдань з навчальної дисципліни «Основи композиції»;
- здатність до ділових комунікацій у професійній сфері, володіння основами ділового спілкування, навичками роботи в команді;
- здатність вільно спілкуватися на професійні теми з використанням професійної термінології та графічних засобів;
- здатність засвоювати і адаптовувати наукові та культурні досягнення світової цивілізації до власної творчої діяльності;
- розуміння суті закономірностей процесу відображення оточуючого середовища через призму власного світогляду;

спеціалізовано-професійними:

- здатність засвоювати і адаптувати наукові та культурні досягнення світової цивілізації до традицій національної культури та розвивати національні традиції в практичних та самостійних завданнях з дисципліни «Основи композиції»;
- здатність самокритично оцінювати свої творчі здобутки, постійно поповнювати знання, підвищувати професійний рівень художника;
- здатність планувати етапи розробки та реалізації завдань з дисципліни «Основи композиції»;
- глибоке розуміння концептуальних основ сучасного образотворчого та декоративного мистецтва з точки зору їх естетичної сутності;
- здатність до генерації інноваційних ідей в композиційному рішенні на основі інтеграції знань та практичних навичок з різних видів мистецтв, традиційних технік та новітніх технологій;
- здатність застосовувати арсенал засобів образотворчого мистецтва: рисунок, колір, пластику, техніку і технологію для розробки композиції;
- здатність застосовувати знання і уявлення про основні закономірності й сучасні досягнення світового і національного декоративного мистецтва та вміння їх використовувати для розв'язання композиційних задач;
- здатність застосовувати знання й уміння в галузі комп'ютерних технологій для вирішення композиційних завдань;
- уміти здійснювати пошук, систематизацію, аналіз та узагальнення творчої інформації та практичних розробок у сфері композиції;
- здатність формулювати, аргументувати, візуалізувати та реалізувати авторську ідею при створенні композиційних рішень різноманітної складності.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль і. Структура композиційної форми

Тема №1. Структура композиційної форми. Площинна композиція (моно- та рапортна).

Форма – засіб вираження художнього образу. Об'єктивні властивості та якості форми. Структурно-композиційні принципи побудови графічної форми у площині: відношення елементів формоутворення та простору. Внутрішні зв'язки елементів композиції: закон групування – просторове розташування елементів; схожість, родинність форм; тяжіння до замкнутих фігур. Наявність частин, пов'язаних друг з другом системою відношень. Засоби та принципи побудови композиційної форми: графіка (крапка, лінія, пляма, колір) та пластика (лінійно-пластична форма, площинна форма, об'ємна форма, об'ємно-просторова форма, поверхня форми, світло, маса). Основні категорії площинної композиції: статика, динаміка, простір, деформація. Методи композиційної організації форми. Символіка форми та формальних зв'язків форми.

Тема №2. Властивості та якості композиційної форми: цілісність, супідрядність елементів, композиційна рівновага.

Визначення властивостей і якостей композиції. Базові принципи композиційного зв'язку головних елементів композиції з другорядними та усіх елементів з головною ідеєю – супідрядність. Композиційна рівновага. Створення цілісної композиційної структури та зв'язок усіх елементів композиції з основною ідеєю дизайн-розробки. Вирішення композиційної рівноваги як організацію форми та визначення залежності між фізичною стійкістю та композиційною рівновагою. Статика та динаміка композиційної форми.

Тема №3. Виразальні засоби композиційної форми. Лінійні, площинні та лінійно-площинні елементи в організації композицій на площині.

Характеристика основних елементів форми: точки, лінії, плями. Точка як одномірне утворення і як структурний елемент. Точка в теоретичному значенні та графічній практиці. Розмір, форма та кольоровий тон точки. Точка як символ.

Лінія як одномірне утворення і як структурний елемент форми. Види і функції ліній. Товщина, довжина, структура, характер, насиченість і направленість ліній. Класифікація ліній. Психологічна характеристика ліній.

Прості і складні плями. Основні якості плям простої конфігурації. Характеристика взаємного розміщення плям на площині.

Емоційно-чуттєве сприйняття знакотипів та їх поєднання.

Змістовий модуль ii. Закономірності та засоби створення композиції

Тема №4. Закономірності композиційного формоутворення. Композиційні взаємозв'язки елементів композиційної форми в статичній і динамічній композиції. Домінанта.

Композиційна організація форми – система взаємозалежних елементів (гармонійна єдність елементів форми між собою та єдність форми та змісту в композиції).

Загальні прояви статичності та міра динамічності композиційної форми. Вивчення закономірностей динамічної композиції та різних аспектів сприйняття переміщень плями у форматі. Вивчення закономірностей взаємодії плями та формату у симетричній, статичній композиції.

Домінанта – центр, де зав'язується основна дія, виникають основні композиційні зв'язки. Роль композиційного центру в організації композиції. Організація домінуючих відношень елементів композиції: домінуюча роль великого елемента; малого елемента; простору. Основні прийоми виділення композиційного центру.

Тема №5. Засоби візуального упорядкування площин: симетрія-асиметрія, метр-ритм, пропорції.

Принципи побудови симетрії. Види симетрії. Елементи симетрії. Симетрія складних форм. Принцип організації форми асиметричних композицій, особливості асиметрії, прояв асиметрії в симетричних формах.

Основні типи ритмів. Метричний повтор. Прості та складні метричні ряди. Види ритмів: періодичний ритм, синкопа. Побудова ритмічних рядів. Аналіз композиційної структури площинної композиції та виявлення метрично-ритмічної побудови.

Значення пропорцій в композиційній побудові форми (пропорції і пропорціонування, „золотий перетин”, модульор Ле Корбюз’є, системи найкращих чисел, гармонійного розчленування).

Тема №6. Засоби художньої виразності: контраст-нюанс, статика-динаміка, масштабність.

Принципи контрастних, нюансних та нейтральних відношень. Об’єктивна контрастна основа, міру контрасту. Контраст плями і фону. Контраст та композиційна цілісність. Види контрастів. Нюансування. Нюанс як спосіб досягнення гармонії. Використання контрастних і нюансних відношень як спосіб підсилення виразності в композиційній організації форми. Масштабність.

Загальні прояви статичності і динамічності композиційної форми. Ступені активності форми. Закономірності взаємодії плями та формату у симетричній, статичній композиції. Закономірності динамічної композиції та різних аспектів сприйняття переміщень плями у форматі.

Масштабність композиційної форми та її елементів.

Змістовий модуль iii. Образно-асоціативна композиція

Тема №7. Матеріально-декоративний рівень композиційної форми. Колір – як елемент корегування композиційних відносин.

Якісна характеристика поверхні форми. Вплив фактури і текстури на організацію форми. Фізична характеристика різних видів фактур. Умови, що впливають на характер фактури. Вплив фактури на образне рішення графічної форми. Способи графічної передачі фактурних поверхонь. Взаємозв’язок між формою та декором. Вивчення фактури як одного з основних носіїв якісних характеристик поля або об’єкта. Використання можливості фактури та передачі перехідних станів.

Колір як засіб організації композиційної форми. Просторові властивості кольорів. Фізіологічний та психологічний вплив кольору на людину. Вивчення можливостей посилення й послаблення композиційних відносин завдяки використанню кольору. Використання властивостей кольору для створення композиційної рівноваги на площині. Кольорова домінанта. Асоціативне сприйняття кольору. Кольоровий символізм в історії та світовій культурі. Створення виразних абстрактних композицій за принципами посилення й послаблення композиційних відносин засобами взаємного розташування, характерних фактур та кольору.

Тема №8. Стилзація та формалізація.

Природні форми, їх декоративна переробка. Основні принципи методу стилзації. Структурний аналіз: елементи, зв’язки елементів, якості, признаки, функції. Етапи узагальнення при переробці мотивів. Вибір художньо-композиційних засобів для візуалізації образного рішення. Стил та стилзація.

Вивчення графічних прийомів формалізації як засобів досягнення виразності. Оперування різноманітними графічними прийомами та стилістикою для досягнення найбільшої виразності художньої форми.

Тема №9. Структурні, графічні, колористичні особливості орнаментальної композиції.

Компонування площини стилізованими елементами (мотивами). Особливості композиційної структури орнаментів. Симетрія та ритмічний рух в орнаментальних композиціях. Лінії в орнаментальній композиції. Традиційні композиційні схеми, традиційні кольорові поєднання в народній орнаментиці. Способи організації орнаментів: стрічковий (фризовий), сітчастий, композиційно-замкнений (квадрат, трикутник, коло).

Тема №10. Асоціативність. Художній образ.

Визначення терміну «асоціативність». Принципи асоціативного мислення. Асоціативні шляхи пошуку форми. Види асоціацій, їх характеристика. Асоціативні властивості форми, кольору і фактури. Посилення художнього образу засобами асоціативності. Мова символів. Знак. Метафора. Аллегорія. Емблема.

Тема №11. Рельєфні та об'ємно-просторові композиції.

Особливості рельєфної композиції. Трансформація площини в рельєф. Прийоми роботи з папером. Види надрізів та розрізів. Пластичне перетворення форми. Пошук комбінаторного декоративного елемента. Послідовність виконання рельєфних композицій. Характеристика об'ємної композиції та об'ємно-просторової композиції. Створення простих геометричних об'ємів. Принципи створення об'ємної композиції на основі осьової рівноваги. Послідовність виконання об'ємних та об'ємно-просторових композицій.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	усього	у тому числі			
		л	п	лаб	інд
МОДУЛЬ I. СТРУКТУРА КОМПОЗИЦІЙНОЇ ФОРМИ					
I курс 1-й семестр					
Тема №1. Структура композиційної форми. Площинна композиція (моно- та рапортна)	10	2	2		6
Тема №2. Властивості та якості композиційної форми: цілісність, супідрядність елементів, композиційна рівновага	10	2	2		6
Тема №3. Виразальні засоби композиційної форми. Лінійні, площинні та лінійно-площинні елементи в організації композицій на площині	12	2	4		6
Модульний контроль	2	2			
Разом за змістовним модулем 1:	34	8	8		18
МОДУЛЬ II. ЗАКОНОМІРНОСТІ ТА ЗАСОБИ КОМПОЗИЦІЙНОЇ ФОРМИ					
Тема №4. Закономірності композиційного формоутворення. Композиційні взаємозв'язки елементів форми в статичній і динамічній композиції. Домінанта	10	2	2		6
Тема №5. Засоби візуального упорядкування площин: симетрія-асиметрія, метр-ритм, пропорції	12	2	4		6
Тема №6. Засоби художньої виразності: контраст-нюанс, статика-динаміка, масштабність	12	2	4		6
Модульний контроль	2	2			
Разом за змістовним модулем 2:	36	8	10		18
I курс 2-й семестр					
МОДУЛЬ III. ОБРАЗНО-АСОЦІАТИВНА КОМПОЗИЦІЯ					
Тема №7. Матеріально-декоративний рівень композиційної форми. Колір – як елемент корегування композиційних відносин	14	2	4		8
Тема № 8. Стилзація та формалізація	14	2	4		8
Тема №9. Структурні, графічні, колористичні особливості орнаментальної композиції	14	2	4		8
Тема №10. Асоціативність. Художній образ	16	2	4		10
Тема №11. Рельєфні та об'ємно-просторові композиції	20	2	6		12
Модульний контроль	2	2			
Разом за змістовним модулем 3:	80	12	22		46
УСЬОГО:	150	28	40		82

5. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	№ теми	Назва теми	Кількість годин
1	2	3	4
1	1	<p style="text-align: center;">Структура композиційної форми. Площинна композиція. Практичне завдання №1. Створити образи «метелик», «корабель», використовуючи співставлення різних форм, різні пропорції форм, різні просторові зв'язки форми. Впишіть створені форми в круг або прямокутник (квадрат). Приділити увагу проблемі виразності силуету.</p>	2
2	2	<p style="text-align: center;">Властивості та якості композиційної форми: цілісність, супідрядність елементів, композиційна рівновага. Практичне завдання №1. Створити абстрактну композицію з контрастних за формою, розміром і конфігурацією елементів, розташувати (згрупувати) елементи таким чином, щоб вони врівноважували друг друга. Зробити 4 варіанти композиційної рівноваги.</p>	2
3	3	<p style="text-align: center;">Виразальні засоби композиційної форми. Лінійні, площинні та лінійно-площинні елементи в організації композицій на площині. Практичне завдання №1. Виконати замальовки природних мотивів (квіти, гілля, листя), використовуючи крапкові та лінійні елементи (прямі, криві, ламані, плавні), змінюючи їх характер, спрямованість, перехрещення, розмір, розташування, товщину. Фон може вирішуватися тоном або кольором.</p>	2
4	3	<p style="text-align: center;">Виразальні засоби композиційної форми. Лінійні, площинні та лінійно-площинні елементи в організації композицій на площині. Практичне завдання №2. Виконати замальовки предметів побуту (посуд, вази, інструменти), використовуючи негативні та позитивні силуети плям, що мають контури різної кривизни, накладання плям друг на друга (оверлеппінг).</p>	2
5	4	<p style="text-align: center;">Закономірності композиційного формоутворення. Композиційні взаємозв'язки елементів композиційної форми в статичній і динамічній композиції. Домінанта. Практичне завдання №1. Використовуючи абстрактні форми, створити врівноважені статичну та динамічну композиції і виділити композиційний центр різними способами (розміром, кольором, розташуванням елементів).</p>	2

6	5	<p>Засоби візуального упорядкування площин: симетрія-асиметрія, метр-ритм, пропорції. <i>Практичне завдання №1.</i> З пропонованого набору абстрактних фігур створити симетричну композицію, використовуючи різні види симетрії: дзеркальну, осьову, симетрію переносу. Кількість і пропорції фігур змінювати не можна, але можна розташовувати їх у різних положеннях, поворотах.</p>	2
7	5	<p>Засоби візуального упорядкування площин: симетрія-асиметрія, метр-ритм, пропорції. <i>Практичне завдання №2.</i> Використовуючи український орнамент як універсальну мову культури, на основі абстрактних елементів, створити оригінальні виразні метричні (простий метричний ряд, складний метричний ряд) та ритмічний лінійні ряди. Адаптувати фрагмент українського орнаменту для формування декоративної площинної композиції, побудованої на простому ритмі.</p>	2
8	6	<p>Засоби художньої виразності: контраст-нюанс, статика-динаміка, масштабність. <i>Практичне завдання №1.</i> Створити абстрактну композицію і передати: а) контраст за формою, нюанс у кольорі; б) нюанс за формою, контраст за кольором.</p>	2
9	6	<p>Засоби художньої виразності: контраст-нюанс, статика-динаміка, масштабність. <i>Практичне завдання №2.</i> Використовуючи однакові задані геометричні елементи (коло, прямокутники, трикутники), створити статичну та динамічну композиції.</p>	2
10	7	<p>Матеріально-декоративний рівень композиційної форми. Колір – як елемент корегування композиційних відносин <i>Практичне завдання №1.</i> Використовуючи різні графічні техніки: заливка, розтяжка, відмивка, розбризкування «по вологому», протирка, фарбування, напилювання, «мармурування», розбризкування «по сухому», друк (відбиток), тампування, растр лінійний та точковий, розтирка розбризкування, аплікація, колаж, передати різні види поверхонь. Створити графічну інтерпретацію фактур – глянцевої, блискучої, матової, зернистої, пористої, ворсистий, плетеної. Знайти форму, яка б відповідала цим фактурам.</p>	2
11	7	<p>Матеріально-декоративний рівень композиційної форми. Колір – як елемент корегування композиційних відносин <i>Практичне завдання №2.</i> Використовуючи задані однакові схеми побудови площини, передати різний емоційний стан (настрій) пропонованих контрастних явищ; зробити відмінності за колоритом.</p>	2

12	8	Стилізація та формалізація. <i>Практичне завдання №1.</i> Приведення рослинної форми в стилізоване зображення.	2
13	8	Стилізація та формалізація. <i>Практичне завдання №2.</i> Приведення анімалістичної форми в стилізоване зображення.	2
14	8	Стилізація та формалізація. <i>Практичне завдання №3.</i> Приведення антропоморфної форми в стилізоване зображення.	2
15	9	Структурні, графічні, колористичні особливості орнаментальної композиції. <i>Практичне завдання №1.</i> На основі стилізованих мотивів створити стрічковий та сігчастий (рапортний) орнаменти, використовуючи різні види симетрії: дзеркальну, осьову, симетрію переносу. Кількість і пропорції елементів орнаменту при повторі змінювати не можна, але можна розташовувати їх у різних положеннях, поворотах. повторюючи мотиви по горизонталі і вертикалі.	2
16	9	Структурні, графічні, колористичні особливості орнаментальної композиції. <i>Практичне завдання №2.</i> На основі стилізованих мотивів з двох контрастних за своїми природними якостями природних рослинних форм, застосовуючи різноманітні композиційні прийоми, створити композиційно-замкнені орнаменти в квадраті, трикутнику, колі.	2
17	10	Асоціативність. Художній образ. <i>Практичне завдання №1.</i> Виконання асоціативної тематичної композиції. Створити три стани взаємодії, використовуючи пляму і лінію: ворожнеча, байдужість, дружба.	2
18	10	Асоціативність. Художній образ. <i>Практичне завдання №2.</i> Виконати образну композицію з використанням фактур на теми «Техніка» та «Біоніка», використовуючи різноманітну художню мову і засоби. Передати образ запропонованого явища, власне ставлення, бачення, почуття до нього. Рекомендується проаналізувати, які асоціації, настрої викликає тема, через які елементи, форми, колір можна було б це виявити.	2
19	11	Рельєфні та об'ємно-просторові композиції. <i>Практичне завдання №1.</i> Трансформувати площину в рельєф на основі різних прийомів роботи з папером: надрізів, прорізів, згинів, вирізів, наклейок, плетіння. На основі комбінаторного елемента	2

		створити рельєфну композицію з паперу.	
20	11	Рельєфні та об'ємно-просторові композиції. <i>Практичне завдання №2.</i> Створити об'ємну композицію та збагатити її графічним орнаментом.	2
Усього годин за дисципліну:			40

6. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	№ теми	Назва теми	Кількість годин
1	2	3	4
1	1	<p style="text-align: center;">Самостійна робота №1. Структурність композиційної побудови форми.</p> <p style="text-align: center;"><i>Практичне завдання №1:</i> збір та аналіз матеріалів за темою для вивчення структурного рівня композиційної форми.</p>	6
2	2	<p style="text-align: center;">Самостійна робота №1. Композиційна форма і процес формоутворення.</p> <p style="text-align: center;"><i>Практичне завдання №1:</i> збір та аналіз матеріалів за темою для вивчення закономірностей побудови форми.</p>	6
3	3	<p style="text-align: center;">Самостійна робота №1. Точка, лінія, пляма – основні елементи форми.</p> <p style="text-align: center;"><i>Практичне завдання №1:</i> збір та аналіз матеріалів за темою для вивчення основних елементів форми – точки, лінії, плями.</p>	6
4	4	<p style="text-align: center;">Самостійна робота №1. Композиційні взаємозв'язки елементів форми.</p> <p style="text-align: center;"><i>Практичне завдання №1:</i> збір та аналіз матеріалів за темою для створення композиційної рівноваги та виділення композиційного центру.</p>	6
5	5	<p style="text-align: center;">Самостійна робота №1. Симетрія-асиметрія, метр-ритм як засоби візуального упорядкування площин.</p> <p style="text-align: center;"><i>Практичне завдання №1:</i> збір та аналіз матеріалів за темою для застосування симетрії та ритму як засобів зовнішньої організації та як принципу морфологічної будови форми.</p>	6
6	6	<p style="text-align: center;">Самостійна робота №1. Контраст-нюанс, статика-динаміка та їх реалізація при створенні форми.</p> <p style="text-align: center;"><i>Практичне завдання №1:</i> збір та аналіз матеріалів за темою для вивчення принципів взаємозв'язку елементів форми: контрасту-нюансу, статично-динаміки та їх реалізації при створенні форми.</p>	6

7	7	<p>Самостійна робота №1 Кольорово-фактурне рішення дизайн-об'єкту як засіб організації форми.</p> <p>Практичне завдання №1: збір та аналіз матеріалів за темою для вивчення матеріально-декоративного рівня композиційної форми.</p>	8
8	8	<p>Самостійна робота №1. Стилізація та формалізація – композиційні шляхи пошуку форми.</p> <p>Практичне завдання №1: збір та аналіз матеріалів за темою для досягнення найбільшої виразності художньої форми.</p>	8
9	9	<p>Самостійна робота №1. Особливості орнаментальної композиції.</p> <p>Практичне завдання №1: збір та аналіз матеріалів за темою для створення орнаментальних композицій.</p>	8
10	10	<p>Самостійна робота №1. Створення художнього образу.</p> <p>Практичне завдання №1: збір та аналіз матеріалів за темою для застосування асоціативних властивостей форми, кольору і фактури в процесі виконання практичних робіт зі створення художнього образу.</p>	10
11	11	<p>Самостійна робота №1. Графіка в об'ємному формоутворенні.</p> <p>Практичне завдання №1: збір та аналіз матеріалів за темою для використання графічної розробки форми в процесі виконання рельєфів та об'ємно-просторових композицій.</p>	12
Усього годин за дисципліну:			46

7. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Перевірка ступеня засвоєння знань здійснюється за такими формами:

- 1) поточний контроль практичних робіт (перегляд практичних робіт, їх обговорення, консультування);
- 2) поточний контроль теоретичних знань (опитування);
- 3) спілкування під час консультацій, коли можливо перевірити характер й рівень сприйняття матеріалу й швидко підкоректувати робочу програму, а також під час проведення заліку;
- 4) модульний контроль (підсумковий контроль теоретичних знань);
- 5) семестровий контроль (залік, екзамен).

Модульний контроль (теоретичні контрольні питання)

1. Пояснити значення композиції в художній діяльності художника.
2. Дати визначення терміну «форма».
3. Пояснити особливості закономірностей створення форми: композиційне членування і пропорції, масштабність форми або її частин.
4. Як силует, пропорції, масштаб впливають на характер композиційної форми?
5. Визначити основні якості композиційної організації форми: виразність, співвідпорядкованість елементів, гармонійну цілісність, композиційну рівновагу.
6. Охарактеризувати види і типи композиції.
7. За якими принципами розрізняти види композиції?
8. Дати характеристику відкритій та замкненій композиціям.
9. Як відрізняти різновиди просторової композиції: фронтальну, об'ємну, глибинно-просторову?
10. Як досягти цілісності, художньої єдності формального рішення фронтальної, об'ємної та глибинно-просторової композиції.
11. Проаналізувати загальні принципи рівноваги композиційної форми.
12. Яким чином збалансувати елементи композиції між собою, щоб урівноважити композицію?
13. Визначити роль композиційного центру в процесі урівноваження композиції.
14. Якими засобами можливо досягти композиційної рівноваги та виділення композиційного центру?
15. Якими способами акцентується головне в композиції?
16. В чому різниця між акцентом та домінантою?
17. Чому всі елементи і частини композиції повинні підпорядковуватися загальній композиційній структурі?
18. Назвати базові принципи композиційного зв'язку головних елементів композиції з другорядними.
19. Як впливає характер, розмір та взаємне розташування елементів на зміст їх дій та взаємовідносин в заданому форматі?
20. Якими засобами досягається цілісність в композиції?
21. Пояснити особливості створення багатоелементної композиції.
22. Дати характеристику знакотипам графічної мови: точці, лінії, плямі. Охарактеризувати точку як одномірне утворення і як структурний елемент.
23. Що таке лінія? Проаналізувати її основні функції.
24. Пояснити психологічне сприйняття лінії по горизонталі, по вертикалі, по діагоналі.
25. Назвати основні якості плям простої конфігурації.
26. Дати характеристику взаємному розташуванню плям на площині.
27. Як оперувати виразними можливостями деформації найпростіших геометричних форм – плями (крапки), лінії?

28. Визначити емоційно-чуттєве сприйняття знакотипів та їх поєднання.
29. Дати характеристику статичній композиції.
30. Пояснити, на яких засадах будується динамічна композиція.
31. За якими принципами будується рівновага в статичній і динамічній композиціях?
32. Назвати основні типи та можливості ритмічної композиції.
33. Пояснити роль ритмічної організації в створенні композиції.
34. Пояснити, як ритм активізує художню форму.
35. Назвати відмінні риси метричного і ритмічного повторів.
36. Як організувати метричні ряди?
37. Для чого необхідно аналізувати композиційну структуру площинної композиції та виявляти метрично-ритмічну побудову?
38. Розкрити значення термінів «контраст», «нюанс», «тотожність».
39. Дати визначення та проаналізувати основні види контрасту.
40. Для чого необхідно володіти прийомами створення контрастних станів?
41. Охарактеризувати контраст та нюанс як засоби виразності художньої форми.
42. Обґрунтувати роль симетрії в гармонізації композиції.
43. Що таке елементи симетрії: вісь симетрії, площина симетрії, вісь переносу?
44. Назвати і охарактеризувати основні види симетрії.
45. Що таке рапорт? Типи рапортів. Як застосовують види симетрії при створенні рапортних композицій?
46. Як використовувати можливості фактури при організації поверхні?
47. Як можна посилити або послабити композиційні відносини засобами фактур та кольору?
48. Як завдяки виразності матеріалу підкреслювати особливості форми?
49. Як впливає фактура на образне рішення форми?
50. Яку роль відіграє колір в створенні художнього образу?
51. Охарактеризувати принципи асоціативного мислення.
52. Пояснити асоціативне сприйняття кольору.
53. Що таке стилізація форми і для чого вона робиться?
54. Для чого творчо використовувати засоби та прийом стилізації?
55. Як стилізація і трансформація являються способами відображення в мистецтві?
56. Для чого необхідно проводити структурний аналіз рослинних елементів при стилізації?
57. Проаналізувати послідовність стилізації природної форми.
58. Назвати та охарактеризувати основні етапи методу стилізації.
59. Пояснити, за якими принципами відбувається трансформація елемента в декоративний образ.
60. Як можливо перетворити анімалістичні об'єкти в декоративні зображення?
61. Яким чином можна узагальнювати природні якості тварин при декоративному зображенні?
62. Які шляхи стилізації зооморфних форм можливі?
63. З чого необхідно починати роботу над стилізацією анімалістичних мотивів?
64. Приведіть з історії мистецтв приклади стилізації в натюрморті.
65. З чого необхідно починати роботу над стилізацією предметів побуту?
66. За рахунок використання яких прийомів предмети побуту стають стилізованими?
67. В чому полягає вибір художньо-композиційних засобів для візуалізації образного рішення?
68. Для чого застосовувати напрями композиційного пошуку образу та образності?
69. Для чого необхідно володіти прийомами створення образно-метафоричної композиції?
70. Для чого аналізувати та формалізувати характер образу композиції.

71. Що означають поняття асоціативність, метафора? Як вони впливають на творче відображення заданої теми.
72. Як виражається художній образ через форму, колір, фактуру?
73. Охарактеризувати, яким чином символічне зображення та семантичні засоби створюють художній образ.
74. Дати характеристику рельєфної поверхні.
75. Для чого виявляють можливості паперових фактур?
76. Якими способами можливо трансформувати площину в рельєф?
77. Для чого необхідно володіти первинними навичками макетування у техніці паперової пластики?
78. Назвати прийоми та методи роботи з папером для виконання макету рельєфу.
79. Дати загальну характеристику об'ємно-просторової форми.
80. Пояснити художньо-композиційні закономірності створення об'ємно-просторової композиції.
81. Охарактеризувати відкриту та закриту композиційну об'ємну форму.
82. Яка конструктивна послідовність об'єднання елементів об'ємно-просторової композиції?
83. Назвати принципи асоціативного мислення.
84. Охарактеризувати види асоціацій.
85. Пояснити, як використовують символіку кольорів в сучасному мистецтві.
86. Дати визначення художнього образу.
87. За якими принципами створюється художній образ?
88. Чи можливе одночасне застосування в одному й тому самому художньому об'єкті симетрії і асиметрії, динамічності та статичності форми?

8. СХЕМА НАРАХУВАННЯ БАЛІВ

Результати навчальної діяльності студентів оцінюються за 100-бальною шкалою в кожному семестрі окремо. За результатами кожного семестру студент отримує підсумкову оцінку за 100-бальною системою.

Дисципліна поділена на 3 змістові модулі, які об'єднують лекційний матеріал, практичні та самостійну роботу з даного розділу. Рівень засвоєння студентом матеріалу модуля оцінюється за результатами виконання ним практичних робіт, самостійної роботи, контролю теоретичних знань.

Поточний контроль – здійснюється на всіх етапах проведення аудиторних занять за темами лекцій, перевірка знань під час лекцій та їх закріплення та перегляд практичних робіт з їх обговоренням.

Модульний контроль здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

Підсумковий контроль – залік у першому семестрі та екзамен у другому семестрі у вигляді перегляду практичних робіт за семестр.

Загальні критерії:

90-100 балів (відмінно):

- студент глибоко володіє теоретичними знаннями з дисципліни, виявляє особливі творчі здібності, вміє використовувати набуті знання, вміння і здібності у практичних роботах;
- без допомоги викладача знаходить оригінальні композиційні рішення;
- організує композиційні форми на площині та в об'ємі відповідно характеру навчального завдання;
- вміє мислити асоціативно;
- вміє гармонійно вирішувати композицію в кольорі, витриманої в єдиному колориті;
- самостійно шукає нові творчі концепції та образні якості в рішенні композиційного завдання;
- виконує роботи на бездоганному технічному рівні;
- приємне загальне враження від роботи, яке засвідчує високі творчі здібності студента та його гарний смак.

82-89 балів (дуже добре):

- студент вільно володіє законами композиційного формоутворення, вміло використовує набуті знання і здібності у практичних роботах;
- свідомо відтворена основна ідея, візуальні образи;
- композиційне рішення відповідає навчальному завданню;
- образно виражена сутність завдання;
- використані прийоми гармонізації композиції кольором та тоном;
- застосовані різні композиційні прийоми;
- достатня графічна культура виконання;
- робота виконана в повному обсязі, але має деякі недоліки, складає позитивне загальне враження, яке засвідчує про здібності студента та його добрий смак.

74-81 бал (добре):

- в цілому на достатньому теоретичному рівні засвоєні закони композиційного формоутворення, вміло використовуються набуті знання і здібності у практичних роботах;
- самостійно відтворена основна ідея, візуальні образи;
- композиційне рішення відповідає навчальному завданню;
- образно виражена сутність завдання;
- використані прийоми гармонізації композиції кольором та тоном;

- застосовані різні композиційні прийоми;
- достатня графічна культура виконання;
- робота виконана в повному обсязі, але має деякі недоліки, серед яких є суттєві,

складає позитивне загальне враження, яке засвідчує про здібності студента та його добрий смак.

64-73 бали (задовільно):

- теоретичні знання використані мало, в практичних роботах навичками та уміннями володіє на посередньому рівні;
- не достатня самостійність у задумі;
- не завжди знайдене цікаве рішення теми;
- не завжди відбувається відповідність компоновки навчальному завданню;
- невдало вирішена композиція в кольорі;
- вирішення композиції на стандартному рівні, у загальних рисах;
- на технічному рівні композиція виконана неохайно або невдало застосовані техніки та прийоми;
- робота невиразна.

60-63 бали (достатньо):

- теоретичні знання використані мало, в практичних роботах навичками та уміннями володіє на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні;
- не самостійність у задумі;
- не цікаве рішення теми;
- не завжди відбувається відповідність компоновки навчальному завданню;
- невдало вирішена композиція в кольорі;
- вирішення композиції на стандартному рівні, у загальних рисах;
- на технічному рівні композиція виконана неохайно або невдало застосовані техніки та прийоми;
- робота невиразна.

35-59 балів (незадовільно з можливістю повторного складання семестрового контролю):

- студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу; практичні навички не розвинені;
- не достатня самостійність у задумі;
- відтворення законів композиції, компоновка відповідно навчального завдання на елементарному рівні;
- слабе володіння засобами образно-художнього вирішення композиції;
- відсутня гармонія в кольоровому вирішенні композиції;
- примітивне рішення тем;
- графічна культура художнього зображення на низькому технічному рівні;
- робота виконана не в повному обсязі, неохайна, примітивна, засвідчує слабкі здібності студента.

1-34 бали (незадовільно з обов'язковим повторним вивченням залікового кредиту):

- студент володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, практичні навички не розвинені;
- не самостійність у задумі;
- не знання законів композиції, компоновка відповідно навчального завдання на елементарному рівні;
- елементарне володіння засобами образно-художнього вирішення композиції;

Кількість балів	ЗМ 3										
	Т7		Т8			Т9		Т10		Т11	
Самостійна робота (11 балів)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Поточний модульний контроль (9-10 балів)	9-10										
Підсумковий контроль (екзамен)	до 30										

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ОСНОВНА:

1. Агастон Ж. Теория цвета и ее применение в искусстве и дизайне. / Ж. Агастон; пер. с англ. – М.: Мир, 1982. – 165 с.
2. Голубева О.Л. Основы композиции: учебное пособие. / О.Л. Голубева. – М.: Искусство, 2004. – 120 с.
3. Даниленко В.Я. Дизайн: підручник. / В.Я. Даниленко. – Харків: ХДАДМ, 2003. – 320 с. – 244 с.
4. Костенко Т.В. Основы композиції та тримірного формоутворення: навчально-методичний посібник / Т.В. Костенко. – Харків: Арт-Родник, 2006. – 120 с.
5. Куленко М.Я. Основы графического дизайна: підручник. / М.Я. Куленко. – К.: Кондор, 2006. – 492 с.
6. Лесняк В. Графический дизайн (основы профессии). / В. Лесняк. – К.: Биос Дизайн Букс, 2009. – 416 с.
7. Михайленко В., Яковлев М. Основы композиции (геометричні аспекти художнього формотворення). / В. Михайленко, М. Яковлев. – К.: Каравела, 2004. 304 с.
8. Панксенов Г.И. Живопись, цвет, изображение: учебное пособие. / Г.И. Панксенов. – М.: Академия, 2007. – 144 с.
9. Устин В.Б. Композиция в дизайне. Методические основы композиционно-художественного формообразования в дизайнерском творчестве: учебное пособие. / В.Б. Устин. – М.: Астрель, 2006. – 239 с.
10. Чернишев О.В. Формальная композиция. Творческий практикум по основам дизайна. / О.В. Чернишев. – Минск: Харвест, 1999. – 312 с.
11. Яремків М. Композиція. Творчі основи зображення: навчальний посібник. / М. Яремків. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. – 112 с.

ДОДАТКОВА:

1. Арнхейм Р. Искусство и визуальное восприятие. / Р. Арнхейм. – М.: Прогресс, 1974. – 98 с.
2. Власов В.Г. Иллюстрированный художественный словарь. / В.Г. Власов. – СПб.: Икар, 1993. – 218 с.
3. Григорян Е.А. Основы композиции в прикладной графике: учебно-методическое пособие. / Е.А. Григорян. – Ереван: Республиканский учебно-методический кабинет, 1986. – 36 с.
4. Кандинский В. Точка и линия на плоскости. / В. Кандинский. – СПб.: Азбука, 2001. – 209 с.
5. Кандинский В. Art Book. Иллюстрированные книги о величайших художниках всех эпох. / В. Кандинский. – М.: Астрель, 2002. – 354 с.
6. Миронова Л.Н. Цветоведение. / Л.Н. Миронова. – Минск: Харвест, 1984. – 412 с.

10. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

1. <http://sum.in.ua/s/kompozycja>
Український сайт «Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970 – 1980)». Сторінка сайту пропонує декілька пояснень тлумаченню слова «Композиція».
2. <http://artwwwworld.org.ua>
Український сайт, присвячений художньому мистецтву, його теоретичному й практичному аспекту, а також докладному аналізу композиційної побудови форм.
3. <http://www.startpedahohika.com/sotems-782-1.html>
Сторінка сайту відкриває докладну статтю, присвячену видам та законам композиції.
4. <http://www.stattionline.org.ua/pedagog/104/17882-kompoziciya-v-dekorativno-prikladnomu-mistectvi.html>
Бібліотека наукових статей. Сторінка сайту відкриває статтю «Композиція в декоративно-прикладному мистецтві».
5. <http://www.academia.edu/9321354>
Сторінка сайту відкриває статтю «До питань теорії композиції». Графічний практикум по композиції для студентів.
6. <http://svitppt.com.ua/obrazotvorche-mistecstvo/petrikivskiy-rozpis-i-osnovi-kompozicii.html>
Презентації українською мовою, які присвячені різним аспектам загально-навчального художнього процесу. Сторінка сайту відкриває презентацію: «Петриківський розпис і основи композиції».
7. <http://e-catalog.mk.ua/>
Миколаївська обласна бібліотечна асоціація. Навчальні посібники, підручники, присвячені аспектам художнього формотворення, композиції, образотворчому мистецтву. Файли доступні для безкоштовного завантаження для зареєстрованих користувачів.
8. <http://www.jaremkiv.in.ua>
Персональний сайт художника-дизайнера, живописця, педагога – Яремківа Михайла Миколайовича. Сайт для тих, кого цікавить мистецтво, творчі основи зображення композиції.
9. <http://artukraine.com.ua/>
ART UKRAINE – онлайн-версія провідного журналу про мистецтво, заснований у 2007 році. Журнал є найдавнішим із небагатьох українських видань, що спеціалізується на візуальному мистецтві, вітчизняному та всесвітньому. В журналі відображається інформація про найважливіші події світу мистецтва, виставки, бієнале та ярмарки, так само як і про різні школи та напрямки класичного та сучасного мистецтва.
10. <http://www.coposic.ru>
Сайт та всі його розділи розкривають та пояснюють композицію як навчальний предмет, сутність, художній образ, правила, прийоми та засоби композиції.
11. Linteum.ru
На сайті зібрані статті про живопис, про перспективу і композицію, уроки малювання акрилом, гуашшю, олією, аквареллю. Представлено докладні лекції по вивченню законів композицій, перспективи, пропорцій – будівель, людей і тварин.
12. Graphic.org.ru
Сайт присвячений графіці: історія, статті про мистецтво, а також кілька цікавих уроків про перспективу, малюванні аквареллю, композицію.
13. <http://www.museum-online.ru>
Сайт присвячений образотворчому мистецтву. Тут викладаються картини і біографії класиків світового живопису, а також статті з історії образотворчого мистецтва.
14. <http://hudozhnikam.ru>
Колекція книг про живопис і мистецтво. Книги рекомендовані студентам мистецьких навчальних закладів. В колекції представлені фундаментальні праці, які докладно розкривають історію техніки олійного живопису, колористику в живопису тощо.